

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՎ ԹՈՒՐԻԱՆ
ՏԱՐԱԾԱՆՐՁԱՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԻՆՏԵԳՐԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆԵՐՈՒՄ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
Մ. ԲՈԹԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՎ ԹՈՒՐՔԻԱՆ
ՏԱՐԱԾԱՆՈՐՁԱՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԻՆՏԵԳՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆԵՐՈՒՄ**

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

20 12

ՀՏԴ 339
ԳՄԴ 65.5
Հ 247

Տպագրվել է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ

Քեղինակներ՝

**Թորոս Թորոսյան
Գրիգոր Հայրապետյան
Դիանա Գալոյան
Նարեկ Հովականյան
Նարինե Կոտիկյան
Լիլիթ Սարգսյան**

**Գիտական խմբագիր՝
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ,
տնտ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր**

Վլադիմիր Հարությունյան

**Թեմայի ղեկավար և
մասնագիտական խմբագիր՝
տնտ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր**

Թորոս Թորոսյան

Հ 247 Հայաստանը և Թուրքիան տարածաշրջանային տնտեսական ինտեգրման գործընթացներում/ Թ. Թորոսյան, Գ. Հայրապետյան, Դ. Գալոյան, Ն. Հովականյան, Ն. Կոտիկյան, Լ. Սարգսյան: Գիտական խմբագիր՝ Վ. Հարությունյան, Թեմայի ղեկավար և մասնագիտական խմբագիր՝ Թ. Թորոսյան.- Երևան: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2012: 240էջ:

Աշխատանքում դիտարկված է Հայաստանի և Թուրքիայի դերը տարածաշրջանային տնտեսական ինտեգրման գործընթացներում, տրված է նրանց մակրոտնտեսական և արտաքին առևտրի բնութագիրը, քննարկված են հայ-թուրքական առևտրատնտեսական կապերը և նրանց միջև անմիջական ուղղակի տնտեսական հարաբերությունների ձևավորման դեպքում հնարավոր օգուտները և ռիսկերը:

Գիրքը նախատեսված է գիտաշխատողների, գործարարների, դասախոսների, ասպիրանտների, մագիստրանտների և բակալավորիատի ուսանողների համար:

ՀՏԴ 339
ԳՄԴ 65.5

ISBN 978-5-8080-0938-7
© ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն 2012

INSTITUTE OF ECONOMICS, NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

**ARMENIA AND TURKEY IN THE
PROCESSES OF REGIONAL ECONOMIC
INTEGRATION**

YEREVAN
"Gitutyun" Publishing house, NAS RA
2012

Բաժինների հեղինակներ`

Գլուխ 1	տ. գ. դ., պրոֆ. տ. գ. թ., դոց.	Թորոս Թորոսյան Գրիգոր Չայրապետյան Լիլիթ Սարգսյան
Գլուխ 2	տ. գ. թ., դոց.	Դիանա Գալոյան Նարինե Կոտիկյան
Գլուխ 3	3.1. տ. գ. դ., պրոֆ. 3.2.	Թորոս Թորոսյան Նարինե Կոտիկյան Լիլիթ Սարգսյան
Գլուխ 4	4.1. տ. գ. թ. 4.2. տ. գ. թ., դոց.	Նարեկ Չովակաճյան Դիանա Գալոյան Նարինե Կոտիկյան

Dr. Vladimir Harutyunyan, Scientific editor

Dr. Toros Torosyan, Team supervisor and Specialist editor

Chapter Authors:

Chapter 1

Doctor of Economics, Professor Toros Torosyan
Candidate of Economic Science, associated professor G. Hayrapetyan
L. Sargsyan

Chapter 2

Candidate of Economic Science, associated professor D. Galoyan,
N. Kotikyan

Chapter 3

- 3.1. Doctor of Economics, Professor Toros Torosyan,
N. Kotikyan
3.2. L. Sargsyan

Chapter 4

- 4.1. Candidate of Economic Science N. Hovakanyan
4.2. Candidate of Economic Science, associated professor D. Galoyan,
N. Kotikyan

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	7
Գլուխ 1. Հայաստանի Հանրապետության (ՀՀ) տնտեսության և արտաքին առևտրի բնութագիրը	
1.1. ՀՀ բնառեսուրսային և նակրոտնտեսական իրավիճակի վերլուծությունը	16
1.2. ՀՀ արտաքին առևտրի զարգացման միտումները և կառուցվածքային տեղաշարժերը	29
Գլուխ 2. Թուրքիայի Հանրապետության (Թուրքիա) տնտեսության և արտաքին առևտրի նկարագիրը	
2.1. Թուրքիայի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը ...	51
2.2. Թուրքիայի արտաքին առևտրի վիճակի և կառուցվածքի վերլուծությունը	88
Գլուխ 3. Հայաստանի և Թուրքիայի միջև արտաքին առևտուրը	
3.1. Հայաստանի և Թուրքիայի միջև ապրանքների առևտրի ուսումնասիրությունը	105
3.2. Հայաստանի և Թուրքիայի ծառայությունների ուլորտների զարգացումները սահմանի բացման պարագայում	126
Գլուխ 4. Թուրքիա, Հայաստան, Եվրամիություն (ԵՄ) և հայ-թուրքական սահմանի վերաբացումը	
4.1. Թուրքիայի և ՀՀ տնտեսությունների համեմատականները ԵՄ ինտեգրման համատեքստում	151
4.2. Հայ-թուրքական սահմանի վերաբացման սոցիալ- տնտեսական հետևանքները	173
Վերջաբան	209

CONTENTS

Introduction	12
Chapter 1. The characteristics of the economy and external trade of Republic of Armenia (RA)	
1.1 The analysis of natural recourse and macroeconomic situation of RA.....	16
1.2. Tendencies and structural moves of RA external trade development	29
Chapter 2. The characteristics of the economy and external trade of Republic of Turkey	
2.1. The economic and geographic characteristics of Turkey..	51
2.2. The analysis of Turkey`s external trade condition and structure	88
Chapter 3. The external trade of RA and Turkey	
3.1. The analysis of commodity trade structure of Armenia and Turkey	105
3.2. The development of service sphere of Armenia and Turkey in the condition of border opening	126
Chapter 4. Turkey, Armenia, European Union and the opening of Armenian-Turkish border	
4.1. Comparing Armenian and Turkish economies in the context of EU integration	151
4.2. The social-economic consequences of Armenian-Turkish border reopening	173
Conclusion	227